

Prof. dr hab. Jakub Tyszkiewicz

Wrocław 1 I 2020 r.

Instytut Historyczny

Uniwersytet Wrocławski

Ul. Szewska 49

50-139 WROCLAW

Recenzja dysertacji doktorskiej mgr Dominiki Hempel „Obraz przemian politycznych w Chile w opiniotwórczej prasie amerykańskiej w latach 1952-1973”, Gdańsk 2019

Na wstępie przyznam się, że znalazłem się w trudnej sytuacji jako recenzent pracy doktorskiej. Mam bowiem jeszcze raz oceniać dysertację, która już w poprzedniej wersji uzyskała moją akceptację i wnioskowałem o dopuszczenie jej autorki, Dominiki Hempel do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jak się jednak okazało, ze względu na wymogi formalne, potrzebna jest nowa recenzja, ponieważ Doktorantka otrzymała rzadką możliwość dokonania poprawek i uzupełnień w swojej pracy. Podtrzymując zatem w pełni moją opinię zawartą w konkluzji recenzji z września 2019 r., obecnie skupię się na tym, jak mgr D. Hempel ustosunkowała się do moich uwag i czy poradziła sobie z ich poprawą, bo jest to także jeden z elementów pokazujący stopień dojrzałości naukowej młodej adeptki sztuki historycznej.

W poprzedniej opinii miałem uwagi zwłaszcza do wstępu, przede wszystkim zbyt skrótowego potraktowania polityki USA wobec Santiago przed 1954 r. W obecnej wersji dysertacji jest to znacznie lepiej zasygnalizowane, z uwzględnieniem bogatej literatury przedmiotu, którą wykorzystała Doktorantka w pracy. Nie do końca natomiast przekonała mnie argumentacja Autorki dotycząca niewykorzystania materiałów z „Newsweek’a” (co również podkreśliłem poprzednio), bo uważam, że skoro już taką kwerendę przeprowadziła dla potrzeb pracy magisterskiej (podobnie jak „Time’a”) to mogła także ją wykorzystać (i rozwinąć) w dysertacji doktorskiej. Odnośnie moich uwag dotyczących źródeł archiwalnych to nadal żałuję, że D. Hempel nie ustosunkowała się w dysertacji do zawartości depesz amerykańskich z roku 1973, dostępnych w domenie NARA AAD, a także odtajnionych dokumentów Departamentu Stanu (Department of State – FOIA). Natomiast z zadowoleniem przyjąłem wykorzystanie istotnych dokumentów ze strony CIA-FOIA (np. na s. 139 i 151) i większe uwzględnienie materiałów z podstawowego zbioru źródłowego „Foreign Relations of the United States” (np. na s.109-110), co pozwoliło na krytyczne wzbogacenie narracji przy przedstawianiu różnych problemów w relacjach między USA a Chile.

W nowej wersji pracy Autorka znacznie klarowniej wyjaśniła we wstępie, dlaczego koncentruje się na problemach gospodarczych, wskazując, że stanowiły one najważniejszy element w stosunkach bilateralnych, a tym samym budziły zainteresowanie amerykańskiej prasy. O wiele dojrzałej wygląda w tej chwili podrozdział dotyczący struktury dysertacji. D. Hempel wyjaśniła także brak szerszego omówienia w pracy przebiegu zamachu stanu i rządów junty. Problemy te zostały pojęte bowiem już w jej pracy magisterskiej. Doceniam w tym miejscu chęć Autorki uniknięcia posądzenia o autoplagiat i nieuwzględnianie wcześniejszej pracy, z drugiej strony za naturalne uznaję jednak stopniowe rozwijanie swoich zainteresowań, a zatem rozsądne wykorzystanie również własnych badań, zwłaszcza jeżeli miały one oryginalny charakter.

Na plus należy również zapisać wprowadzone zmiany w tytułach rozdziałów. W tej chwili znacznie precyzyjniej pokazują one problematykę badań podejmowanych przez Autorkę, wskazując na prasę amerykańską, jako główne źródło wykorzystane w pracy, a tym samym osłabiają moje uwagi krytyczne dotyczące mniejszego wykorzystania materiałów archiwalnych.

W rozdziale II wskazywałem na potrzebę skonfrontowania opisu wizyty Eisenhowera w Chile z materiałami archiwalnymi (s.109-110) oraz uzupełnienie obrazu stosunków chilijsko-kubańskich (s. 115-116). Dobrze, że Doktorantka podjęła taką próbę, chociaż nie do końca poradziła sobie z tym zadaniem. Równocześnie trzeba podkreślić wprowadzenie nowych dokumentów z FRUS i ustaleń z literatury, co z pewnością uzupełnia wywód dotyczący tych kwestii. Nie do końca jestem usatysfakcjonowany wyjaśnieniem, dlaczego przedstawiła opinie Freya z prasy radzieckiej, i nie odniosła się do nieobecności opinii Kremla w prasie amerykańskiej (s. 146-147). Natomiast trzeba zauważyć, że Doktorantka wprowadziła źródło ze strony CIA przy opisie obaw amerykańskich (s. 139), w bardzo interesującym podrozdziale, dotyczącym działań przeciwko Salvadorowi Allende, które wzbogaca to ten fragment pracy. Podobnie zostały uzupełnione przypisy dotyczące nawiązania relacji Chile z ZSRR za czasów prezydentury Freia. Inne drobne uwagi, zauważone przez mnie w recenzji, również zostały uwzględnione (np. na s. 204), co wpływa na większą klarowność wyводу D. Hempel.

W poprzedniej wersji recenzji zwracałem także uwagę na potrzebę poprawek w różnych kwestiach technicznych. Doktorantka dobrze sobie z tym poradziła, poprawiając np. kalendarium (Załącznik nr 1). Otrzymaliśmy także poprawiony wykaz skrótów. W nowej wersji pracy D. Hempel konsekwentnie tłumaczy także nazwy partii chilijskich i artykułów z języka hiszpańskiego. Nastąpiła także wyraźna poprawa redakcji tekstu, a dokonane przez Autorkę poprawki stylistyczne i wyeliminowane przejęzyczenia pozytywnie wpływają na treść pracy.

Podsumowując, pomimo zauważonych pewnych słabości dysertacji, w pierwszym rzędzie nadal nie do końca udanej konfrontacji treści zawartych w prasie amerykańskiej z innymi materiałami źródłowymi (na co zwracałem uwagę w poprzedniej wersji pracy), należy podkreślić, że wprowadzone uzupełnienia i poprawki wpłynęły na polepszenie pracy zarówno pod względem rzeczowym jak i warsztatowym. Podtrzymuję zatem wcześniejszą opinię, że D. Hempel przygotowała rzetelne opracowanie, przedstawiające obraz sytuacji w Chile i stosunków między Waszyngtonem a Santiago w opiniotwórczej prasie amerykańskiej w latach 1954-1973. Jeszcze raz podkreślę, że przeprowadzona przez Doktorantkę kwerenda prasowa budzi duże uznanie, zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym, podobnie jak wykorzystana przez D. Hempel bogata i różnorodna językowo literatura przedmiotu. Dysertacja wprowadza do polskiej literatury nie tylko opis sytuacji społeczno-politycznej w Chile w latach 1954-1973 widziany oczami amerykańskich dziennikarzy i korespondentów prasowych, ale także pełen obraz skomplikowanych relacji chilijsko-amerykańskich, nie tylko na płaszczyźnie politycznej, ale przede wszystkim gospodarczej. Jest to zupełnie nowe, oryginalne ujęcie. Ustalenia Dominiki Hempel pogłębiają naszą wiedzę o stosunkowo mało znanych w naszym kraju problemach związanych ze stosunkami pomiędzy USA a krajami południowoamerykańskimi, w tym wypadku Chile, na tle szerszych zmian polityczno-społecznych, dokonujących się w Ameryce Południowej po II wojnie światowej, i są wkładem Doktorantki do historiografii polskiej dotyczącej hemisfery zachodniej w drugiej połowie XX wieku.

Uważam zatem, że dysertacja doktorska „Obraz przemian politycznych w Chile w opiniotwórczej prasie amerykańskiej w latach 1952-1973” spełnia wymogi stawiane przez Ustawę o pracach doktorskich i habilitacyjnych. Wnoszę zatem o dopuszczenie mgr Dominiki Hempel do dalszego postępowania w nadaniu stopnia doktora.

Jakub Tyszkiewicz

